

Vlinders en libellen kijken

Tekst: Kars Veling
& Victor Mensing

Voor veel mensen lijkt het niet erg zinvol om de koolwitjes en dagpauwogen door te geven die ze op een wandeling op zondagmiddag tegenkomen. Als ze een koninginnenpage waarnemen is het duidelijk dat De Vlinderstichting even gebeld wordt, maar die gewone soorten, dat geloven ze wel.

Butterfly and dragonfly observations

Gathering butterfly and dragonfly observation data is an excellent way to gain information about the distribution of different species. Dutch Butterfly Foundation is eager to receive as many observation data as possible. For rare and special species it is important to report the location accurately. This can be done with the aid of ordnance survey maps, internet and recently also with Global Positioning System devices. Correct ways to fill out the record forms for Dutch Butterfly Foundation are presented.

Alle waarnemingen zijn welkom Toch zijn alle waarnemingen zeer welkom bij De Vlinderstichting. Uiteraard maken we ons meer zorgen om de Rode Lijst-soorten dan om de 'gewone' soorten, maar alle waarnemingen hebben hun functie. Bij de beoordeling of er bepaalde soorten aanwezig zijn in een kilometerhok hebben we heel veel steun aan de doorgegeven waarnemingen van dagpauwoog, klein koolwitje en citroenvlinder. Uit deze waarnemingen blijkt of er wel mensen zijn wezen kijken in dat hok en of het in de goede tijden wel is bezocht. Als een hok goed is onderzocht kunnen we ervan uitgaan dat de niet aangetroffen soorten er ook echt niet zitten. Bij een hok waaruit alleen een koninginnenpage is gemeld weten we niet hoe vaak dit is bezocht en of er echt niet meer soorten aanwezig zijn. De afwezigheid van een bepaalde soort kan betekenen dat die er niet zit of dat er niet in de goede tijd is gekeken.

Hoe verzamel je waarnemingen? Als je een beeld wilt krijgen van de vlinderbevolking in een bepaald gebied dan moet je zorgen dat je er op verschillende momenten gedurende het jaar gaat kijken. Als je in mei, juli en augustus een gebied bezoekt heb je een redelijke trefkans voor de meeste soorten.

Zoals je natuurlijk zelf hebt gemerkt is het van groot belang welk weer het is. Bij koel weer, bewolking of neerslag kan een gebied nog zo mooi zijn, vlinders zul je niet zien. Daarom is het van belang om alleen bij goed weer te gaan tellen. Zonnig weer met een temperatuur van meer dan 13 graden is al net voldoende, maar bij voorkeur moet

De amersfoortcoördinaten op kilometerhokniveau. Het kilometerhok heeft de coördinaten x: 214 en y: 466

het meer dan 18 zijn. Windkracht 5 is echt te hard en bij zware bewolking zijn veel vlinders niet actief en moeilijk te vinden. Voor dagvlinders en libellen hoef je niet vroeg in de ochtend of na zessen te gaan kijken. Gewone kantooruren voldoen dan het beste.

Hoe geef je ze door? Als ik een gebied inventariseer, heb ik vrijwel altijd een kaartje bij me, waarop ik inteken waar ik heb gekeken. Bij iedere plek schrijf ik een nummertje en de waargenomen soorten op die plaats schrijf ik in mijn opschrijfboekje. Thuisgekomen zoek ik de amersfoortcoördinaten bij de nummers en deze zet ik erbij in mijn boekje. Bij het doorgeven van de waarnemingen aan De Vlinderstichting kan ik alles snel uit het boekje overnemen. De Vlinderstichting verzamelt de waarnemingen minimaal op kilometerhokniveau. Door de x- en y-coördinaat in te vullen weten we de plaats op km² nauwkeurig. Voor de Rode Lijst-soorten en andere zeldzaamheden is dit niet voldoende. Als we deze effectief willen beschermen zullen we de exacte vliegplaats moeten weten. Voor deze soorten vragen we iedereen dan ook om de gegevens tot op hectarehokniveau door te geven.

Het rode hectarehok heeft de coördinaten x: 2142 en y: 4665.

GPS Sinds enige jaren zijn er apparaten op de markt waarop je de x- en y-coördinaat van de plaats waar je bent kunt aflezen. Deze plaatsbepaling gaat met behulp van satellieten. Het apparaat heet een Global Positioning System, kortweg GPS. Inmiddels beginnen GPS-en wat betaalbaarder te worden en ook de betrouwbaarheid is sterk toegenomen. Groot voordeel is dat je niet thuisgekomen nog veel opzoekwerk met atlassen hoeft te doen. Wel moet je natuurlijk de GPS-coördinaten in het veld opslaan. Dit kan per waarnemingspunt. In je boekje kun je dan gewoon per nummer je waarnemingen noteren. Als je zelf een GPS aan wilt schaffen kunt je de test in de Consumentengids van december 2002 raadplegen. Hierbij kwamen (voor ons werk) de Magellan Meridian voor € 500

Soorten waarvan gegevens op hectarehokniveau gewenst zijn. Van nog zeldzamere soorten willen we natuurlijk ook zo nauwkeurig mogelijk de plaats van waarneming weten.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
Aardbeivlinder	<i>Pyrgus malvae</i>	Heideblauwtje	<i>Plebeius argus</i>
Bont dikkopje	<i>Carterocephalus palaemon</i>	Heivlinder	<i>Hipparchia semele</i>
Bosparemoervlinder	<i>Melitaea athalia</i>	Keizersmantel	<i>Argynnis paphia</i>
Boswitje	<i>Leptidea sinapis/reali</i>	Klaverblauwtje	<i>Polyommatus semiargus</i>
Bruin blauwtje	<i>Aricia agestis</i>	Kleine heivlinder	<i>Hipparchia statilinus</i>
Bruin dikkopje	<i>Erynnis tages</i>	Kleine ijsvogelvlinder	<i>Limenitis camilla</i>
Bruine eikenpage	<i>Satyrus ilicis</i>	Kleine parelmoervlinder	<i>Issoria lathonia</i>
Bruine vuurvlinder	<i>Lycaena tityrus</i>	Kommavlinder	<i>Hesperia comma</i>
Donker pimpernelblauwtje	<i>Maculinea nausithous</i>	Koninginnenpage	<i>Papilio machaon</i> (buiten Limburg)
Duinparelmoervlinder	<i>Argynnis niobe</i>	Pimpernelblauwtje	<i>Maculinea teleius</i>
Dwergblauwtje	<i>Cupido minimus</i>	Sleedoornpage	<i>Thecla betulae</i>
Eikenpage	<i>Neozephyrus quercus</i>	Spiegeldikkopje	<i>Heteropterus morpheus</i>
Geelsprietdikkopje	<i>Thymelicus sylvestris</i>	Veenbesblauwtje	<i>Plebeius optilete</i>
Gentiaanblauwtje	<i>Maculinea alcon</i>	Veenbesparelmoervlinder	<i>Boloria aquilonaris</i>
Groentje	<i>Callophrys rubi</i>	Veenhooibeestje	<i>Coenonympha tullia</i>
Grote parelmoervlinder	<i>Argynnis aglaja</i>	Zilveren maan	<i>Boloria selene</i>
Grote vuurvlinder	<i>Lycaena dispar</i>		
Grote weerschijnvlinder	<i>Apatura iris</i>		

systeem dat gebruik gaat maken van een dynamische kaart (je kunt dan inzoomen en uitzoomen) op internet. Voordelen zijn dan dat je met een klik op de kaart de coördinaten kunt vastleggen (zeer gedetailleerd) en vervolgens deze coördinaten kunt gebruiken voor een waarnemingen-formulier waarmee een groot aantal waarnemingen via internet kan worden vastgelegd. Natuurlijk zullen we het uiter-

er als beste uit, maar de Garmin GPS12 was een voordelig alternatief. Kwalitatief net iets minder, maar met zijn € 255 bijna wel de helft van de prijs. We werken zelf ook met deze Garmin 12 en die bevalt goed. Nog goedkoper en ook voor het aflezen van coördinaten prima bruikbaar is de Garmin eTrex (vanaf € 225). Ook deze wordt door veldwerkers van De Vlinderstichting gebruikt.

Topografische kaarten Als je zonder GPS toch je x- en y-coördinaten wilt opzoeken zul je een atlas moeten hebben waar de Amersfoort-coördinaten op staan. Vroeger had elke veldwerker de SBB-atlas, een bruindruk met kaarten van heel Nederland met de coördinaten en ook de atlas-bloknummering zoals wordt gebruikt door SOVON (onze zusterorganisatie die zich met vogelonderzoek bezig houdt). Deze atlas wordt vernieuwd en zal dit jaar uit moeten komen. Daarnaast is er een heel goed alternatief in de ANWB Topografische Atlas Nederland. Dit is echt een juweeltje, want hiermee heb je van heel Nederland gedetailleerde kaarten (1:50.000) in kleur. De prijs van € 50 is een flink bedrag, maar absoluut niet te hoog voor zo'n schitterend boekwerk. Wil je nog meer detail dan kun je per provincie atlassen krijgen met een schaal van 1:25.000. Om tot op hectarehokniveau de plaats te kunnen bepalen heb je overlays nodig, die er zijn voor beide schalen (zowel 1:50.000 als 1:25.000).

Het gebruik van Internet Atlassen en kaarten komen steeds gedetailleerder beschikbaar, maar dat wil niet zeggen dat iedereen in staat is al die kaarten aan te schaffen. Hoe vaak komt het niet voor dat je naar een gebied gaat waarvan je geen gedetailleerde kaart hebt? Alleen al hiervoor zou het praktisch zijn dat je een kaart op internet kan raadplegen van het gebied dat je wilt bezoeken of waar je waarnemingen van aan De Vlinderstichting wilt doorgeven. In de nabije toekomst wil De Vlinderstichting samen met de VOFF (Vereniging Onderzoek Flora en Fauna) gaan werken aan een veel omvattend waarnemingendocumenteer-

ste proberen te halen uit de voordelen die internet biedt, zodat u op een efficiënte wijze grote hoeveelheden waarnemingen ook aan ons door kunt geven.

Op dit moment participeert De Vlinderstichting al in een fenologieproject met de Universiteit van Wageningen en de VARA voor het verzamelen van de eerste waarnemingen van dagvlinders (en vogels en planten). De ervaringen die binnen dit project worden opgedaan zullen wij gebruiken bij toekomstige ontwikkelingen. Je kunt eerste waarnemingen doorgeven via www.vlinderstichting.nl/fenologie en www.natuurkalender.nl.

Hoe aan te leveren aan De Vlinderstichting? Vanouds zijn er waarnemingenformulieren waarop je alle waarnemingen in kunt vullen en die je kunt opsturen naar De Vlinderstichting. Dat formulier is er nog steeds en is aan te vragen bij De Vlinderstichting of (als PDF) te downloaden van onze site. Daar is ook een excel-bestand te krijgen die je kunt gebruiken om je gegevens digitaal aan te leveren. Dat heeft een aantal voordelen. In de eerste plaats heb je dan zelf ook de gegevens in de computer zitten. In de tweede plaats hoeven de gegevens niet opnieuw te worden ingevoerd door medewerkers van De Vlinderstichting. Dat scheelt tijd, maar ook de kans op type-fouten wordt hierdoor verkleind.

Het formulier Voor de soortnaam gebruiken we een achttletterige code. Dat is niet zo moeilijk als het lijkt. Van de wetenschappelijke naam, die altijd uit twee woorden bestaat, nemen we de eerste vier letters van beide delen. De kleine vos heet *Aglais urticae*. De afkorting wordt dan AGLAURTI. Bij plaatsnaam wordt de dichtstbijzijnde plaats ingevoerd of de naam van het (natuur)gebied. De echte plaatsbepaling gaat met de x- en y-coördinaten. Voor veel soorten is een melding op kilometerhokniveau voldoende, maar van de schaarsere soorten is het van belang om zoveel mogelijk de hectarehokken bij de waarneming te vermelden.